

ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΙΚΩΝΑ¹

ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ

Τὰ βαλλίσματα εἶνε σπάνια ἐν ταῖς χειρογράφοις συλλογαῖς τῶν τρουβαδῶρων. Προφανῶς παρημελοῦντο ὡς λίαν δημῶδες εἶδος ποιήσεως καὶ δὲν ἀνεγράφοντο. Ἐν τούτοις, μὲ ὄλην τὴν σπάνιν αὐτῶν, ἡμεῖς κατωρθώσαμεν, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, νὰ δυνηθῶμεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἕν ἀρχαιότατον ἀδέσποτον βάλλισμα, φέρον ἀρχαιφνέστατον τὸν λαϊκὸν χαρακτήρα. Ἴδου αὐτό :

Εὐμορφ' εἶμαι· κ' ἐντελῶς τὴν ὄψι μου ἂν στρεβλώσω,
γιατὶ δὲν ἐπιθυμῶ τὸν ἄνδρα μου κἂν τόσο.

Νὰ σᾶς πῶ γιατί τοῦ κἂνω ἐναντία γνώμη ;

Εὐμορφ' εἶμαι.

Μιὰ κοντούλα, τρυφερὴ καὶ νέα εἶμαι ἀκόμη,
εὐμορφ' εἶμαι.

Ἄνδρα ἄς εἶχα πρόσχαρον, φαῖδρον εἰς τὴν ἐντέλεια,
πάντα πρόθυμο στ' ἀστεῖα, πρόθυμο στὰ γέλοια·
εὐμορφ' εἶμαι.

Νᾶμαι ἐρωτεμέν' ἐγὼ — Χριστὸς καὶ Παναγία !

εὐμορφ' εἶμαι.

Κι' ἀντικρῦ τοῦ τῆς ἀγάπης κἂνω οἰκονομία.

Εὐμορφ' εἶμαι.

Ἐντροπιάζομαι, σὰν νοιώθω ἀγάπην νὰ μοῦ κἂνῃ,
καὶ γι' αὐτὸ παρακαλῶ νὰ εἶχεν ἀποθάνει !
Εὐμορφ' εἶμαι.

Ἐνα καλοξέρω, ναί· 'ς τὸ φῶς θὰ σᾶς τὸ βγάλω.

Εὐμορφ' εἶμαι.

Μ' ἀγαπᾷ ὁ φίλος μου, γι' αὐτὸ δὲν ἀμφιβάλλω,
εὐμορφ' εἶμαι.

'Σ τὴν ἐλπίδ' αὐτὴ λοιπὸν πιστὴ θεν' ἀπομείνω·
τὸν ἐπιθυμῶ. Νὰ μὴ τὸν βλέπω, δάκρυα χύνω.
Εὐμορφ' εἶμαι.

Γιὰ χορὸ ἐγὼ 'ς τὸ τραγοῦδι θ' ἀραδιάσω στίχους,

εὐμορφ' εἶμαι.

Καὶ ἡ αὔρα ἄς μοῦ σκορπίσῃ ὀλόμακρα τοὺς ἤχους,
εὐμορφ' εἶμαι.

Κι' ἄς γνωρίσῃ κάθε μιὰ πού θάυρη νὰ τοὺς ψάλῃ,
πῶς τὸν φίλο μου ποθῶ μ' ἐπιθυμία μεγάλη. —
Εὐμορφ' εἶμαι.

Καὶ αὐτὸ πού ἐγὼ γνωρίζω σᾶς τὸ φανερώνω :

εὐμορφ' εἶμαι.

Πῶς ὁ φίλος μου μ' ἀγάπησε καιρὸ καὶ χρόνον,
εὐμορφ' εἶμαι.

Τώρα δὲν μπορεῖ ἀγάπην πιά νὰ μοῦ τηρήσῃ,
μήτ' ἐλπίδα κἂν πού τόσο ἔχω λαχταρίσει.
Εὐμορφ' εἶμαι.

Ἐτερον ὡσαύτως ἀδέσποτον βάλλισμα εἶνε τὸ ἐξῆς, μαρτυροῦν ὅμως ὅτι τὸ ἀφελές καὶ ἀπερίτεχρον εἶδος τοῦτο ὑπεβλήθη ἤδη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἱστορικῆς ποιήσεως :

'Σοδιάζω πίκραις 'ς τῆς καρδιᾶς τὰ βᾶθη
πού μοῦ τὰς στέλν' ἢ ἀγάπην πού ποθῶ,
κί' ὡς πού μὲ αὐτὴν ν' ἀνταμωθῶ,
πόσο πονῶ κανεῖς δὲν θὰ τὸ μάθῃ.

Σὰν θησαυρὸς κλειστὴ θὰ μείν' ἐντός μου,
ἢ ἀρρώστια πού στὸν τάφο θὰ μὲ κλείσῃ
γιὰ νὰ μὴ 'μῶθ' 'ς τὰ στόματα τοῦ κόσμου.
αὐτῇ, πού ἀδιαφορεῖ νὰ μ' ἐλεήσῃ.

'Ὅσο τὴν φεύγω, τόσο πιδ κοντὰ τῆς,
πάγει ἢ καρδιά μου καὶ θρηνηεῖ ἢ φτωχὴ !
Ἐσὼν ἐμὲ δὲν πάσχει ἄλλη ψυχὴ,
γιατὶ καὶ σὰν κλαυθῶ τὴν ἀπὸνιά τῆς,

'Σοδιάζω πίκραις 'ς τῆς καρδιᾶς τὰ βᾶθη.
πού μοῦ τὰς στέλν' ἢ κόρη πού ποθῶ,
κί' ὡς πού μ' αὐτὴν μιὰ μέρ' ἀνταμωθῶ.
πόσο πονῶ κανεῖς δὲν θὰ τὸ μάθῃ !

Ἵως πρῶτος τρουβαδῶρος, καλλιεργητῆς τῆς βαλλιστικῆς ποιήσεως ἀναφέρεται ὁ Ἰωάννης Φρονασσάρ, γεννηθεὶς τῷ 1337. Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν βαλλισμάτων αὐτοῦ διεσώθη.

Μετὰ τοῦτον ἐρχεται ἡ Χριστινὴ δὲ Πιζάν, γεννηθεῖσα τῷ 1363. Πενταετῆς τὴν ἡλικίαν ἐλθοῦσα ἐκ Βενετίας εἰς Παρισίους ἀνετράφη ἐν τῷ Λούβρω, ἐνθα ὁ πατὴρ αὐτῆς ἦτο σύμβουλος τοῦ βασιλέως. Καρόλου τοῦ Ε'. Μόλις δεκαπενταετίς ὑπανδρεύθη τὸν Ἐτιέν δὲ Καστέλ, γραμματεὴ τοῦ βασιλέως, Ἀποθανόντων ὅμως τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου τῆς ἡ Χριστινὴ ἔμεινε χήρα μετὰ τριῶν τέκνων, μόλις τὸ εἰκοστὸν πέμπτον αὐτῆς ἔτος ἀγούσα. Πρὸς συντήρησίν τῆς ἐδοκίμασε κατ' ἀρχὰς νὰ γράψῃ μικρὰ ποιήματα, βαλλίσματα καὶ ἄλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶδη, τὰ ὅποια κατέστησαν αὐτὴν περιβλεπτον. Ὁ κόμης τοῦ Σαλισβουρύ, εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως Ριχάρδου τῆς Ἀγγλίας, γοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ χαριτωμένου πνεύματός τῆς, παρέλαβε τὸ πρεσβύτερον αὐτῆς τέκνον εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ ἀνέθρεψε μετὰ τοῦ ἐδικοῦ του. Ὁ Ἑρρίκος δὲ Λαγκάστρ, ὁ ἐκθρονίσας τὸν Ριχάρδον, ὅπως λάβῃ τὸν θρόνον του, καὶ ἀποκεφαλίσας τὸν Σαλισβουρύ, ἐκληρονόμησε τὸν θαυμασμὸν τοῦτον πρὸς τὴν ποιησιν τῆς Χριστινῆς. Ἠθέλησε νὰ τὴν ἐφελκύσῃ εἰς τὴν αὐλήν του, ἀλλ' ἐκείνη ἐπροτίμα νὰ μένῃ ἐν Γαλλίᾳ, ἐνθα ὁ δούξ τοῦ Μιλάν τῇ ἔκαμνεν ὡσαύτως πολὺ ἐπωφελεῖς προτάσεις. Ἐν τούτοις ἡ ἰδιοφυΐα τῆς δὲν φαίνεται νὰ τῇ ἐχρησίμωσεν ὡς πηγὴ εὐπορίας. Εἶχεν εἰς βᾶρος τῆς μιὰν μητέρα, ἕνα υἱὸν ἄνευ ἐργασίας καὶ συγγενεῖς πενομένους. Τῷ 1411 ὁ βασιλεὺς τῇ ἔδωκε χορηγίαν ἑκατὸν φράγκων κατὰ μῆνα. Ἦτο γυνὴ περικαλλεστάτη, ἢ δὲ γλυκύτης τῆς ψυχῆς αὐτῆς ζωγραφίζεται ἐν ταῖς ἐκφράσεσι καὶ παρέχει εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐνδιαφέρον, τὸ ὅποσον στεροῦνται τὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐποχῆς τῆς γεγραμμένα ποιήματα. Τὸ ἐξῆς βάλλισμα μαρτυρεῖ πόσον ἦσαν τὰ ἔργα τῆς περιζήτητα. Προφανῶς ἡ νέα χήρα ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ θαυμαστῶν, ἀξιούτων παρ' αὐτῆς ποιήματα :

Αὐθένται νὰ συνθέσω μὲ παρακαλοῦν
πολλὰ ὠραῖα τραγοῦδια νὰ τοὺς τὰ χαρίσω.
Νὰ στιχογραφῶ ἔχω τὴ χάρι μὲ κλαοῦν,
μὰ, ἄς μὴ βαριούνται. Δὲν μπορῶ νὰ εὐχαριστήσω.
Φαιδρὲς ἰδέες δὲν μπορῶ νὰ στιχογραφῶ.
Μ' ἀφοῦ μὲ καλοσύνη τὸ ζητοῦν πολλή,
ὅσο κί' ἂν ἦμαι ἀνήξερως, θὰ προσπαθῶ
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

Μὰ πάλι ὄρεξι δὲν ἔχω οὔτε ἀδεία
πλαστὴ νὰ ψάλω ἢ χαρὰ ἢ ἐλαφροσύνη.
Γιατὶ ἡ μεγάλη λύπη πού ἔχω 'ς τὴν καρδίαν
μ' ἔχει ἀπομάθει δλότελα τὴν εὐφροσύνη.
Μὰ γιὰ τὸ πένθος, πού ὄψι καὶ φωνὴ μου σβύνει,

γί' αὐτὸ μπορῶ νὰ εἰπῶ, νὰ λυπηθοῦν πολλοί,
αὐτὸ πρὸ πρόθυμο ἄσμά μου γί' αὐτοὺς θὰ γείνη,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

Κι' ἂν θὲ κανεὶς νὰ μάθῃ ποιά εἶναι ἡ συμφορὰ
ποῦ ἐξάλειψε κάθε καλὸ μου, ἄς τὸ γνωρίσῃ:
"Ἄχ! Εἶν' ὁ Χάρος, ποῦ μοῦ ἐχτύπησε σκληρὰ
ἐκεῖνον ποῦ εἶχα εὐτυχία μου στήν κτίσι
ὁ Χάρος, ποῦ σ' ἀπελπίσῃ μ' ἔχει ὠθήσει.
Δὲν εἶμπορῶ νὰ ψάλω, δὲν τολμῶ ἡ δειλῆ.
Αὐτὸ εἶναι τ' ἄσμά μου ἀφοῦ μ' ἔχουν ζητήσει,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

Ρηγάδες, μὴ δυσαρεστεῖσθ' ἂν ἔχω σφάλει,
γιατὶ καιρὸ νὰ στιχουργήσω εἶχα πολὺ.
Πολλοὶ μὲ παρεκάλεσαν, τὸ καμνω πάλι,
τὴν θέλησί τους νὰ ἐκτελέσω τὴν καλή.

Ἀπεναντίας τὸ ἀκόλουθον βᾶλλισμα τῆς Χρι-
στίνης ἀποδεικνύει τὸ εὐφρὸς καὶ ὑποκριτικὸν ἄλλὰ
καὶ πιστὸν τῆς εὐγενεοῦς αὐτῆς φύσεως:

Γλυκέ μου φίλε, μὴ χολιάζεις μὲ ἀπονία,
ἂν ἔχω φυσικὰ μαργιολεμένα,
ἂν κάνω γνωριμιές σὲ κάθε γειτονεῖα
καὶ μὲ πολλοὺς λαλῶ χαριτωμένα.
Γιαὐτὸ σὺ μὴν πιστεύεις, πῶς ἐσένα
σ' ἀδιαφορῶ. Τὸ κάμνω ἔτσι νὰ νομίζουν
οἱ ἀχρεῖτες γλωσσοί, ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

Ἀξέννοιαστὴ εἶμαι κ' εὐμορφῆ καὶ χαρωπῆ;
"Ὅλα γιὰ σέ, ποῦ σ' ἀγαπῶ ἔς τ' ἀκέρια.
Ἰδέα, ποῦ τὴν καλή σου τὴν καρδιά λυπεῖ
μὴ σὲ σκοτίζη. Ἄς μοῦ φιλοῦν τὰ χέρια.
Ἐσένα δὲν σ' ἀλλάζω μὲ τ' ἀστέρια.
Μὰ οἱ γνωστικοὶ ὑποπτεύονται, δὲν ἀντικρύζουν
ἀχρεῖτες γλωσσοί ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

Πῶς σ' ἀγαπῶ νὰ ξέρῃς ἔπρεπε πολὺ.
Δὲν νοιάζομαι ἄλλο ὡσὰν τὸν ἔρωτά σου.
Μὰ πάλαι θῆκανε παρὰ πολὺ τρελή
νὰ μὴ εὐθυμῶ, παρὰ τὸ θέλημά σου.
Δὲν πρέπει πρᾶγμα ποῦ φθονοῦν, στοχάσου,
νὰ βγῆ ἔς τὸν κόσμον νὰ τὸ κοσκινίζουν
ἀχρεῖτες γλωσσοί, ποῦ ὅλα θὲν νὰ τὰ γνωρίζουν.

Μετὰ τὴν Χριστιανὰν ἔρχεται Κάρολος ὁ δούξ τῆς
Ὁρλεάνης ἐγγονὸς Καρόλου τοῦ Ε' καὶ πατὴρ Λου-
δοβίκου τοῦ ΙΒ', γεννηθεὶς τῷ 1391. Ὁ Κάρολος
τῆς Ὁρλεάνης ἀναμριβόλως ἔβησεν εἰς τὴν ἀριλο-
καλίαν τοῦ αἰῶνός του, οὐχ ἤττον ὁμως τὰ ποιή-
ματά του ἐξέχουν μεταξὺ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ,
διὰ τε τὴν λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ διὰ τὴν
χάριν καὶ ἀφέλειαν τοῦ ὕφους. Ἡ στιχουργία του
εἶνε ἀπλή καὶ βέουσα, αἱ ἰδέαι του εὐγενεῖς καὶ ἐνί-
στε ἐκπεφρασμένα μετὰ πολλῆς τῆς ἀβρότητος.

Αἰχμαλωτισθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ἀζιγκούρ ὁ
ἐστεμμένος ποιητὴς ὠδηγήθη εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα
διέμεινε μέχρι τοῦ 1440, ὅποτε Φίλιππος ὁ Ἀγαθὸς
ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς Γαλλίαν καὶ τὸν ἐνούμφευσε
μετὰ τῆς θυγατρὸς του. Τὸ ἐξῆς συγκινητικὸν βᾶλ-
λισμα φαίνεται γραφέν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχ-
μαλωσίας του.

Καρδιά, πολὺν καιρὸ θλιμμένη, πενθοφόρα
ὁ νοῦς μου νὰ κοιμᾶσαι σὲ γροικαίει,
Μὰ σήμερον κἂν θέλησέ το, ζῶπνα τώρα:
"Σ τὰ δάση πᾶ νὰ κόψουμε τὸν Μάη.
Χαμένο τὸ συνήθειον νὰ μὴν πάη,
θ' ἀκούσουμε κάθε πουλάκι πῶς λαλεῖ,
πῶς μέσ' ἔς τὰ δάση τὸ κελᾶδ' ἄντηχάει,
ἔς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιάς ἀνατολή.

Ὁ Ἔρωτας εἰς τὴν ἡμέρα ποῦ χαράζει,
συνήθισε νὰ ἔχη τὴν γιορτῆ του.
Διὰ καρδιὰς ἐρωτευμένες εορτάζει,
καρδιὰς, ποῦ θένα μβοῦν ἔς τὴ δούλειψί του.
Γι' αὐτὸ σκεπάζει μ' ἄνθη τὰ δένδρα ἡ πνοή του,
χαρίζει ἔς τὰ λειβάδια πράσινη στολή,
γιὰ νὰ ὁμορφύνουν ἔς τὴν ἡμέρα τῆς δικῆ του,
ἔς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιάς ἀνατολή.

Τὸ ξεῦρω ναί, καρδιά μου, πῶς ἀδικημένη,
ραγίζεσαι ἀπὸ τὰ περισσὰ δεινά σου,
γιατὶ πολὺ πολὺ εἶσαι ἀπομακρυσμένη
ἀπὸ ἐκεῖνη ποῦν' ἐπιθυμία σου.
Μὰ νὰ ἐλπίζῃς χρωσστᾶς, στοχάσου:
Δὲν ξεῦρω νὰ σέ δώσω κάλλια συμβουλή,
νὰ λαφρυνθῇ ἡ μεγάλη ἡ συμφορὰ σου,
ἔς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιάς ἀνατολή.

Κυρά μου, ποῦ ἐσένα συλλογιοῦμαι μόνα,
ὅσο καιρὸ κι' ἂν βάλω, δὲν τὸ κατορθώνω
νὰ σὲ ἱστορήσω τὸ μαρτύριον τὸ πολὺ,
ποῦ ἡ καρδιά του πάσχει ἀπὸ τὸν μύριον πόνο
ἔς τὴν νέα τῆς Πρωτομαγιάς ἀνατολή.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἡ τελευταία
μικρὰ στροφὴ τῶν γαλλικῶν βαλλισμάτων ἀποτε-
λεῖ, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ ῥητορικῇ ὀνομάζομεν ἀπο-
στροφὴν. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ποιήματος οἱ Γάλλοι
τὸ ὀνομάζουσιν *envoi*, ἤτοι ἀποστολήν, καθόσον
ἐν τούτῳ ὀνομαστὶ ἀναφέρουσι τὸν πρὸς ὃν ἀποτεί-
νεται τὸ βᾶλλισμα. Καὶ τώρα μίαν ἐξομολόγησιν.
Ἐν τῇ μεταφράσει γαλλικῶν βαλλισμάτων εἶνε
ἀδύνατον ν' ἀποδώσῃ τις ἀκριβῶς τὴν ὁμοιοκατα-
ληξίαν τοῦ πρωτοτύπου, χωρὶς ν' ἀπομακρυνθῇ
πολὺ τῆς ἐννοίας. Διὰ νὰ προλάβω τὰ παράπονα
τῶν ἀναγλωστῶν μου ἀναγκάζομαι νὰ παραθέσω
ἐνταῦθα ἐν πρωτότυπον βᾶλλισμα πεποιημένον ἐπι-
τηδες κατὰ τὸν τύπον τῶν γαλλικῶν:

Γιὰ εὐτυχία ἐμβῆκα, γιὰ ζωῆς γαρὰ,
κ' ἐγὼ ἔς αὐτὴ τὴν πλάσι, καθὼς ἄλλοι,
παιδὶ τὴν ἔχω ἀδράξει μ' ἐλαφρὰ φτερά,
σὲ κάθε μόσχο, κάθε ἄνθ' οὗ θάλλει —
Κι' ἂν εὐτυχῆ κανένας δὲν μ' ἐκάλει,
χαρὰ τὸ εἶχα κἂν τὸ βράδ' ἔς τὴ φωλιά
ἀμέριμον νὰ γέρνω τὸ κεφάλι
ἔς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

Παλλικαράκι, πλειότερον ἀπὸ μίαν φορὰ
ἢ ἐλπίδα καὶ τοῦ πόθου ἢ παραζάλη
ἀπ' τῆς ζωῆς μ' ἐσῦραν τὰ ῥιχὰ νερά
καί, ἔς τῆς ξανθῆς ἀγάπης μου τὰ κάλλη
ἢ εὐτυχία, μ' εἶπαν, θὰ προβάλλῃ.
Μὰ; ἀπέθανε ἡ χαριτωμένη κοπελιά,
καί, ναυαγός, εὐρήκα παραγιαλί
ἔς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

Λεβέντης ἐξερρίζωνα τὰ γλυκερὰ
αἰσθημάτων ἀπὸ τὴν καρδιά ποῦ πάλλει,
κι' ἂν ῥίπτω τῆς πικρῆς ἀλήθειας τὴ σπορά,
ἄχ, τότε, τότε ἔνα καρπὸ θὰ βγάλῃ;
Τοῦ βίου μ' ἐγονάτισεν ἡ πάλῃ,
λαχτάρισα ἡσυχία μίαν σταλιά,
μὰ δὲν τὴν ἔχω πιά, νὰ γύρω πάλι
ἔς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.

Ἦ φύσις, δέσποινά μου σὺ μεγάλη,
δὲν ἔγω πιά ἔς τὸν κόσμον αὐτὸ δουλεῖα.
Ἦ ἀγάπη σου ἔς τὸν τάφον πιά ἄς μὲ βάλῃ,
ἔς τὴν ἁγιασμένη τῆς μαννούλας μου ἀγκαλιά.
(Ἐπεταὶ συνέχεια)